

Martina Ožbot

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 821.131.1.03=163.6:316.75(450:497.4)

»Če hočete rešiti svojo umazano črno dušo, se morate vpisati v partijo.« Ideološki elementi v izbranih prevodih italijanskih književnih besedil v slovenščino

Prispevek obravnava vlogo ideologije kot prepoznavne, zgodovinskopolično določene celote idej in prepričanj, kot se odraža v slovenskih prevodih nekaterih besedil italijanske književnosti. V središču pozornosti so *Vladar* N. Machiavellija, *Srce* E. De Amicisa in *Don Camillo* G. Guareschija, poslovenjena v politično nadvse dinamičnem obdobju od konca devetnajstega stoletja do šestdesetih let dvajsetega stoletja in namenjena različnim krogom bralcev.

ideologija in prevajanje, (samo)cenzura, zgodovina prevajanja in nacionalna zgodovina, italijansko-slovensko prevajanje, italijansko-slovenski odnosi

The paper addresses the role of ideology, as a recognizable historically and politically determined complex of ideas and beliefs, in Slovene translations of some works of Italian literature. Attention is focused on Niccolò Machiavelli's *The Prince*, Edmondo De Amicis' *Heart* and Giovannino Guareschi's *Don Camillo*; these texts, which are intended for different target audiences, were translated into Slovene during the politically turbulent period between the end of the nineteenth century and the 1960s.

Ideology and translation, (self-)censorship, history of translation and national history, Italian-Slovene translation, Italian-Slovene relations

1 Uvod: prevodi kot nosilci ideoloških prvin

Poleg številnih drugih funkcij imajo prevodi pogosto vlogo uvajanja in uveljavljanja najrazličnejših v ciljnem okolju neznanih ali malo znanih idej, prepričanj in nazorov, nadalje – kadar gre za že usidrane ideje, prepričanja in nazore – njihovega utrjevanja ter nasploh idejnega prenavljanja in usmerjanja v najširšem smislu. Prek prevodov se v ciljno kulturo vnašajo spodbude k samorefleksiji, ki je lahko družbena, politična, kulturna, literarna itn. Posledično lahko prevodi prispevajo k preobrazbi ciljnih bralcev ne le kot posameznikov, temveč kot članov različnih vrst skupnosti, npr. nacionalnih, nazorskih, verskih, umetniških. V prispevku nas bodo zanimali prevodi književnih besedil kot nosilci ideoloških prvin in kot potencialni vzvodi za ideološko usmerjanje ciljnih bralcev ter kot instrumenti za politično akcijo. Pri tem bomo izhajali iz pojmovanja ideologije kot prepoznavne, zgodovinskopolično določene celote idej in prepričanj.

Kot preostala književna produkcija so tudi prevodi v pomembni meri ideološki odraz svojega časa, in sicer tako na zunajbesedilni kot na znotrajbesedilni ravni. Na zunajbesedilni ravni lahko opazimo, da že sam izbor izhodiščnih besedil odseva okuse, potrebe, želje ali pa tudi pritiske, ki jih je v danem obdobju mogoče zaznati v ciljni kulturi. Na znotrajbesedilni ravni pa najdemo v prevodih sledi vrste prevajalčevih zavestnih odločitev in tudi nezavednih ravnanj, pogojenih s konkretnimi ideološkimi težnjami.

1.1 Zgled: odnos slovenske kulture do književnosti v nemščini

Kot zgled lahko omenimo prevladujoči odnos slovenske kulture do nemške književnosti v obdobju od časa narodne prebuje sredi 19. stoletja do tridesetih let 20. stoletja. Glede na to, da je večina slovenskega etničnega ozemlja skoraj šeststo let pripadala Habsburžanom in da je bila slovenska kultura v odnosu do germanske v podrejenem položaju, je razumljivo, da je bila nemščina pogosto občutena kot grožnja za slovensko jezikovno, književno in kulturno rast. Protinemška nastrojenost se je okrepila predvsem v času od srede 19. stoletja do konca 1. svetovne vojne in zloma Avstro-Ogrske, ko je Slovenija postala del Kraljevine Jugoslavije, in se nadaljevala v prvih desetletjih življenja v novi državi. Vpliv nemško govorečega sveta, predvsem avstrijske kulture, je bil močan in je prežemal vsa področja življenja, izrazito tudi jezik, književnost in kulturo nasploh. Zato ne preseneča, da je med tistimi, ki so bili soudeleženi v kulturnem načrtovanju, prevladalo prepričanje, da je za poln razvoj Slovencev pomembno, da se njihov jezik, književnost in kultura osvobodijo germanske nadvlade, ki se je utrjevala tudi s prevajanjem iz nemščine.

Toda kljub stigmatiziranosti je nemščina še naprej sooblikovala slovenski prevodni repertoar vsaj na dva načina. Prvič, besedila popularne kulture in neliterarna besedila za široko občinstvo, katerega del ni bil (dovolj) več nemščine, da bi lahko suvereno bral nemške tekste, so se še naprej prevajala, včasih sicer z močnimi prilagoditvami ciljnemu okolju, deloma tudi z nacionalnopolitičnimi nameni (Prunč 2007: 60–63). Drugič, besedila visoke književnosti pa so se iz nemščine še naprej prevajala zato, ker je bilo tekmovanje s književnostjo v nemščini najbolj neposredno prav takrat, kadar se je odvijalo na prevajalskem polju. Prevodi so bili namreč dokaz, da ima tudi slovenščina ustvarjalni in izrazni potencial. Razlog za prevajanje visoke književnosti torej ni bil primarno ta, da se tudi enojezičnim slovenskim bralcem omogoči dostop do izbranih besedil, saj so bili zanja zainteresirani krogi tako ali tako dvojezični, temveč predvsem ta, da se s posnemanjem in ustvarjalnim izrabljanjem nemških modelov pospeši razvoj slovenskega jezika in književnosti. Zanimivo je, da so bili nekateri žanri, npr. zgodovinski roman, iz prevajanja izključeni, saj je veljalo za nujnejše, da se spodbudi pisanje zgodovinskih romanov na osnovi dogodkov iz pristno slovenske zgodovine. Kot poudarja Hladnik (1992: 114–116), so bili razlogi za odpor do prevajanja iz nemščine raznoliki – npr. politični, moralni in jezikovni. Politični so bili denimo zato, ker so prevodi iz drugih jezikov na svoj način prispevali k poskusom, da se Slovenci osvobodijo avstro-ogrske nadvlade, moralni zato, ker je bila po mnenju nekaterih kritikov bolj kot nemška (ali tudi francoska) »zdrava« ruska književnost, jezikovni pa zato, ker so skušali zmanjšati vpliv nemščine na slovenščino.

Med literaturami, ki so veljale za najbolj vredne prevajanja v slovenščino, so bile slovanske – nenazadnje iz ideoloških razlogov. V času, ko so se politični programi zavzemali za nacionalno samostojnost, bodisi znotraj Avstro-Ogrske bodisi zunaj nje, je bila misel o kulturni in/ali politični povezanosti z drugimi slovanskimi narodi na vsak način relevantna. Zato se je spodbujalo tudi prevajanje iz slovanskih književnosti, čeprav ne vseh, saj so se besedila v t. i. srbohrvaščini običajno brala v izvorniku. Kar pa zadeva književnosti v drugih jezikih, je veljalo za smiselno, da se prevajajo tako kanonične (francoska, angleška, ameriška in italijanska) kot nekanonične književnosti (npr. skandinavske in baltske). S spremembo zgodovinskopoličnih razmer zaradi razpada Avstro-Ogrske in nastanka slovanske države pa so prevodi iz nemščine postopoma postali manj problematični. V 30. letih so bili Slovenci v Kraljevini Jugoslaviji že trdno vpeti v življenje nove

države, v kateri nemščina ni bila več del vsakdanjega življenja in je večina prebivalstva ni več usvajala avtomatično. Zato so zdaj prevodi iz nemščine postali smiselni, saj so dejansko imeli vlogo funkcionalnih nadomestkov za izvirnike, ki za mnoge niso bili več razumljivi. S spremenjenimi političnimi razmerji moči so se torej tudi književni in jezikovni odnosi artikulirali na nov način, posledice pa so bile za prevajanje vse prej kot nepomembne.

2 Slovenska prevodna ideologizacija treh del italijanske književnosti

Italijanska književnost je imela v slovenski kulturi precej drugačno vlogo kot književnost v nemščini. Kot ena osrednjih evropskih literatur je bila že zaradi svoje kanoničnosti deležna prevodne pozornosti, vendar pa ne v tolikšni meri kot recimo francoska in angleška književnost ali pa, kot že rečeno, književnost v nemškem jeziku. Drugače od književnosti v nemščini prevajanje italijanske književnosti večinoma tudi ni bilo politikum, vsaj ne neposredno, saj italijanska kultura ni bila matična kultura vladajočih. Zato v nasprotju z nemškim jezikom in kulturo italijanski jezik in kultura pri Slovencih nista bila občutena kot grožnja, seveda s pomembnima izjemama, ki ju predstavljata sicer kratko obdobje italijanske zasedbe osrednje Slovenije v letih 1941–1943 in predvsem obdobje italijanske okupacije Primorske (1918–1943). Slednja je trajala več kot dve desetletji, zanjo pa je bila značilna intenzivna raznarodovalna politika. Toda na dolgi rok pri večini slovenske kulturne javnosti italijanizacija ni bila dojeta kot resna nevarnost, zato izbiranja italijanskih književnih del običajno ni spremljala politična in ideološka previdnost, kakršna je bila značilna za odločitve o prevajanju književnih besedil iz nemščine.

To pa še ne pomeni, da v slovenskem prevodnem korpusu ne najdemo besedil italijanske književnosti, ki ne bi bila prevedena predvsem ali tudi zaradi svojih ideoloških značilnosti ali potenciala. V ideološki luči gre interpretirati npr. že dejstvo, da se je v času obstoja k Italiji priključene Ljubljanske pokrajine (1941–1943) precej povečala zastopanost prevodov iz italijanske književnosti, kar lahko opazimo že iz površnega listanja časopisa, kot je bil dnevnik *Jutro*, ali iz nabora sočasnih prevodov italijanskih kvazizgodovinskih del, nastalih na pobudo takratnih italijanskih oblasti (prim. Godeša 2000: 133).¹ Toda prevodna ideologizacija besedil ni omejena le na posebne politične razmere, s kakršnimi imamo opraviti v času vojn ali v okviru nedemokratičnih sistemov, temveč jo najdemo v najrazličnejših zgodovinskopoličnih kontekstih, od skrajno totalitarnih do najbolj demokratičnih. Za ilustracijo si bomo ogledali tri reprezentativna dela italijanske književnosti: *Vladarja* Niccolòja Machiavellija, *Srce* Edmonda De Amicisa in *Don Camilla* Giovannina Guareschija. Ta besedila, ki imajo že sama na sebi jasno ideološko noto, so bila v slovenščino prevedena v različnih obdobjih, prvi dve celo več kot enkrat. Pri prevajanju so bila instrumentalizirana, saj je bil njihov ideološki potencial izrabljen v skladu z interesi ciljne kulture ali njenega dela – bodisi z odkritimi subverzivnimi nameni (v prvem prevodu *Vladarja* in v prvem prevodu *Srca*) bodisi ob navidezni ali resnični lojalnosti do vsakokratne oblasti (v ostalih obravnavanih prevodih).

¹ Znano je, da je fašistični režim – podobno kot tudi drugi starejši, mlajši in sočasni totalitarni režimi – pazljivo in ob vselej nabrušenih cenzorskih škarjah bedel nad tiskom v celoti in da je skrb, posvečena prevodom, in to tako v smislu spodbujanja določenih besedil kot v smislu prepovedovanja drugih, le del pozornosti, namenjene javni zapisani besedi nasploh (prim. Bajc 2010, Godeša 2010).

V vseh primerih je opazno prilagajanje izhodiščnega besedilnega sveta ciljnim okoliščinam z namenom ideološke instrumentalizacije teksta.²

2.1 Machiavellijev *Vladar* kot priročnik za politično akcijo

Najbolj znan Machiavellijev tekst *Vladar* (Il principe, 1513) je doslej v slovenščini doživel tri izdaje (potem ko ga je leta 1878 Fran Šuklje v *Zvonu* obširno parafraziral oz. komentiral): prvo leta 1920, ko ga je pod psevdonimom Abditus prevedel Albin Prepeluh, politik socialnodemokratske usmeritve, drugo leta 1966, ki je delo romanista in prevajalca Nika Koširja, in tretjo leta 1990, ki je prav tako Koširjevo delo in predstavlja novejšo različico druge.³ Razlike med Koširjevima verzijama so minimalne in zadevajo zlasti slogovne vidike, kot takšne pa so za našo problematiko nepomembne.

Prevajalca sta besedilo prevedla v razdalji šestinštirideset oz. sedemdeset let, dela pa sta se lotila iz zelo različnih nagibov, s čimer je pogojena tudi domnevna različnost vlog njunih prevodov. Slednjo omogoča že samo izhodiščno besedilo, in sicer v tem smislu: Machiavellijevega *Vladarja* ima današnji bralec lahko za razpravo, ki z določene kulturne in zgodovinske perspektive analizira objektivno politično in vojaško realnost in zato predstavlja predvsem svojevrsten dokument časa oz. vir za zgodovinske in politološke raziskave. Obenem pa nas delo s svojimi jezikovno-slogovnimi značilnostmi lahko nagovarja kot književno besedilo. Možnost dvojnega branja *Vladarja* se prepričljivo odraža v prevodih Prepeluha in Koširja. Prvi je poudaril predvsem uporabnostno plat dela, drugi pa se je precej posvetil tudi jeziku in slogu. V skladu s funkcijsko divergentnostjo obeh prevodov je mogoče sklepati, da sta namenjena različnima občinstvoma: Prepeluhove bralce naj bi zanimalo predvsem politično-ideološko sporočilo besedila, Koširjeve pa tudi literarna vrednost. Pomudimo se nekoliko ob Prepeluhovem ideološko instrumentaliziranem prevodu.

Slovenskemu bralcu je Albin Prepeluh želel posredovati *Vladarja* kot močno aktualen spis. Izšel je po prvi svetovni vojni, toda prevajalec se je z besedilom ukvarjal že med njo. Na koncu »Informativnega uvoda« poudari modernost Machiavellijeve misli in vzporednice med Italijo v Machiavellijevem času in realnostjo njegovih slovenskih sodobnikov:

Kaj hočemo z Machiavellijem in njegovimi nauki mi Slovenci? [...] Ko je Machiavelli ustvarjal »Vladarja« je bila njegova domovina razkosana, ponižana, razbita, oplenjena. Tudi naša domovina je danes v podobnem stanju [...] (Machiavelli 1920: 16).

Podčrta še instrumentalnost *Vladarja* kot besedila, iz katerega naj bi se sodobni bralci marsičesa naučili, da bi nato s pomočjo spoznanj starejših končno prišli do zmage, ki pa ostane nedoločna:

Od davnih prednikov se uči živeti rod, zakaj njih boji in nazori, njih zgodovina in kultura spletajo venec za bodočo zmago. Vsled tega rabimo dela in znanje naših starih prednikov, ki so naše sedanje trpljenje že enkrat preboleli, naše sodobne zmage že enkrat užili. (Prav tam: 17.)

2 V nasprotju s trditvami nekaterih prevodoslovcev, predvsem Lawrencea Venutija, je kombinacija podomačevanja in subverzivnosti povsem realna in celo pogosta. Po Venutijevem mnenju je subverzivnost namreč tipična za potujitvene prevode (prim. Venuti 1998: 9 in sl.).

3 Za obširnejšo obravnavo slovenskih prevodov *Vladarja* gl. Ožbot 2006.

Prepeluh kot politik usmerja prevajalsko pozornost v to, da bi bilo ciljno besedilo bralcem čim dostopnejše in jasnejše. Da nanj gleda v luči njegove politične aktualnosti, lahko ugotovimo že iz uvodnih vrstic, ki stojijo takoj za naslovnico in v katerih zapiše, da se je v »letih svetovne vojne in revolucionarnega razmaha« pogosto zatekal k Machiavelliju in s pomočjo njegovega dela zmoget priti do odgovorov na zastavljena vprašanja. V izhodišču prevajalskega delovanja je torej Prepeluhova osebna naklonjenost do italijanskega misleca in njegov interes, da slednjega v politično vzvalovanih časih približa tudi slovenskemu bralcu, ki ga zanimajo aktualna politična in družbena vprašanja. V odnosu do izvirnika je prevod razmeroma svoboden, na več mestih kaže tudi težnjo po kondenzaciji. V primerjavi s Koširjevim je mnogo manj dodelan, prevajalec pa skuša posredovati predvsem jedro *Vladarjevega* sporočila, medtem ko so mu estetskoizrazni vidiki drugotnega pomena.

2.2 De Amicisovo Srce in prilagodljivost izhodiščnega besedila

Poudarjanje aktualnosti v še neprimerno večji meri kot pri *Vladarju* najdemo v slovenskih prevodih besedila *Srce* (Il cuore, 1886) Edmonda De Amicisa, publicista in pisatelja meščansko-socialistične usmeritve. Gre za delo mladinske književnosti, nastalo v občutljivem času po združitvi Italije, ko je bila izgradnja skupne nacionalne zavesti ena prednostnih nalog mlade države. *Srce* ima močne vzgojne težnje, pri čemer poleg vzgajanja k človečnosti nasploh izstopa vzgajanje k domoljubju, npr. poveličevanje brezpogojne ljubezni do domovine in pripravljenosti na popolno žrtvovanje zanjo pa tudi afirmativen odnos do vojske.

V slovenščini je *Srce* izšlo v treh prevodih. Prva dva, iz leta 1891 in leta 1929, sta izpod peresa učiteljice Janje Miklavčič, tretjega pa je napravila Mara Kodrič in je bil prvič objavljen leta 1952 ter pozneje večkrat ponatisnjen, nazadnje leta 1993 z drobnimi jezikovnimi spremembami.⁴ Kot je za otroško in mladinsko književnost nasploh pogosto značilno, so v vseh treh prevodih opazni pomembni podomačitveni posegi, katerih namen je ublažiti zasidranost besedilnega sveta v izhodiščno kulturo z vsemi njenimi specifičnostmi in ga karseda približati mladim ciljnim bralcem. Težnja k podomačevanju je še posebej izrazita v prvih dveh različicah, saj prevajalka besedilni svet sistematično prilagaja okoliščinam ciljne kulture, medtem ko Kodričeva zgolj reducira tiste kulturnospecifične navezave, ki bi bile za slovenskega bralca nerazumljive. Radikalnejša Miklavčičeva pa ohranja minimalno število referenc na izhodiščno italijansko okolje in jih raje zamenja z domačimi, kar je razvidno že iz poimenovanja nastopajočih (glavni junak Enrico je v njenem prevodu Janko, njegov prijatelj Garrone je Gruden, sošolec Coretti Markič itn.) in iz umestitve dogajanja v posameznih zgodbah v ciljno okolje.

Poleg tovrstnih sprememb, ki za objavo prevoda niso bile nujne, najdemo predvsem v prvem prevodu tudi modifikacije drugačne narave, ki bi jih lahko imeli za posledico prevajalkine samocenzure. De Amicisovo besedilo je namreč naravnano izrecno proitalijansko in protiavstrijsko, kot takšno pa znotraj meja Avstro-Ogrske ne bi moglo iziti. Prevajalka je antiavstrijskost besedila dejansko odpravila, zanimivo pa je, da nacionalističnih poant, ki jih je v izvirniku veliko, ni zaobrnila toliko v smer avstrofilstva, pač pa predvsem jugoslovanstva. Tako je slovenski mladini ponudila

⁴ Za analizo treh prevodov gl. Ožbot 2005.

besedilo, katerega privrženost Avstro-Ogrski je bila zgolj ornamentalna, saj je bilo zaradi idealizacije jugoslovanstva v odnosu do avstro-ogrskega cesarstva na vsak način subverzivno.

V povojni drugi verziji (1929) potreba po vsaj navidezni lojalnosti Avstriji odpade, v ospredje pa stopi domovinska vzgoja, kot je nakazano že v predgovoru:

Pisatelj te knjige, Italijan Edmondo de Amicis, je ob uedinjenju svoje domovine vzkliknil: »Italija je ustvarjena, treba je storiti tudi Italijane!« Jaz se spominjam svoje domovine: »Jugoslavija je ustvarjena, treba je storiti tudi Jugoslovane! [...]« Zgleduj se, slovenska mladina, da storiš srečno svojo domovino in svoje potomce! (De Amicis 1929: 3.)

Morda je presenetljivo, da je pri tem slovenski nacionalni identiteti pripisan razmeroma majhen pomen, saj ima osrednjo vlogo jugoslovanskost. Kot zgled prevajalkinega ravnanja lahko omenimo zgodbo o grofu Cavourju, enem glavnih akterjev združevanja Italije; v prvem slovenskem prevodu se namesto Cavourja pojavi avstrijski vojskovodja grof Radecki, v drugem pa vojvoda Živojin Mišić, borec proti Turkom in junak več bitk. Razen osnovnega strukturiranja besedila in približnega poteka vsebine so si De Amicisovo besedilo in besedili, vključena v prva slovenska prevoda, povsem različna, kar pomeni, da je prevajalka zgodbi napisala na novo.

Slovenski prevodi *Srca* so povedni produkti zgodovinskopolitičnih kontekstov, v katerih so nastali. Kot rečeno, najstarejši prevod v primerjavi z izvirnikom ne vsebuje protiavtstrijskih elementov, a obenem je v njem podčrtana jugoslovanska ideja, ki je še močneje izražena v drugem prevodu, objavljenem že v novi državi. V primerjavi s tema besediloma je različica Mare Kodrič, ki je izšla v socialistični Jugoslaviji, v odnosu do izvirnika manj manipulativna; večinoma ohranja izvorno časovno-prostorsko umeščenost, opaznih pa je nekaj ideoloških prikrojitev (ali morda samocenzurnih posegov), ki odražajo sočasno slovensko stvarnost.

2.3 *Don Camillo* – blažilo v času hladne vojne

Od prejšnjih nekoliko drugačen zgled ideološke instrumentalizacije ponuja slovenska različica popularnega humorističnega besedila Giovannina Guareschija *Don Camillo in Peppone: mali svet* (Mondo piccolo – Don Camillo, 1948), ki je izšla leta 1965, pozneje pa še večkrat pod okrajšanim naslovom *Don Camillo*. Avtor prevoda je France Sirk, celjski srednješolski profesor. V delu so predstavljene dogodivščine župnika Don Camilla, ki na padskem podeželju skrbi za občestvo vernikov in se nenehno sooča s komunističnim županom Pepponejem in njegovimi privrženci. Delo, ki predstavlja prvo v seriji knjig o Don Camillu, je bilo pri italijanskih bralcih deležno izjemnega sprejema, kmalu po izidu je bilo prevedeno v številne jezike in postalo svetovna uspešnica, ki je doživela tudi filmske, televizijske in radijske predelave. V času hladne vojne in spremljajočih pojavov, kot sta bila strah pred komunizmom na zahodu in ujetost v nove, religiji nenaklonjene režime na vzhodu, je Don Camillo malemu človeku na zabaven način prikazoval model zblíževanja in sobivanja vere in socializma, ki je bil kljub karikiranosti dovolj vpet v okvire konkretne zgodovinske in družbene realnosti, da ni nujno izzvenel v čisto utopičnost.

Kar zadeva prilagajanje ciljnim okoliščinam, je zanimivo, da ga je v slovenskem prevodu razmeroma malo, sploh v primerjavi s prej obravnavanimi besediloma, medtem ko je denimo angleški prevod poln podomačitvenih elementov, vključno s stereotipizacijo izhodiščne kulture (prim. Venuti

1998: 142–). Iz slovenske verzije pa velja omeniti vsaj naslednji prilagoditvi: prvič, v odlomku, kjer se pojavi – čeprav humorna in morda tudi samoironična – nacionalistična aluzija na vlogo Trsta kot branika vzhodne meje, ki jo ima mesto v italijanskem imaginariju, je v slovenskem prevodu omemba mesta črtana; podobno pa so na nekem drugem mestu *fojbe* prevedene z nevtralnejšim izrazom »koncentracijska taborišča«. Drugič, konteksti, v katerih se pojavlja leksem *partito* (»stranka«) kot političnointeresna skupina večstrankarskega sistema, je leksem preveden kot »partija« in s tem prestavljen v enopartijsko okolje, kakršno je bilo domače tudi slovenskemu bralcu v času objave prevoda. Tako se npr. naslovna poved z velelnim sporočilom v izvorniku glasi: »Se volete salvare la vostra animaccia nera, dovreste iscrivervi **al nostro partito**« (podčrtala M. O.). To pomeni, da ne gre za vabilo v eno in edino »partijo«, temveč v »našo stranko«, ki je le ena izmed strank, čeprav po mnenju Pepponeja, ki se z gornjimi besedami obrača na Don Camilla, seveda tista »prava«.

3 Zaključek

Kot smo videli iz treh obravnavanih besedil italijanske književnosti in njihovih prevodov, so slednji lahko pomembni nosilci ideoloških sporočil, ki so pogosto v večji ali manjši meri prilagojena ciljnim okoliščinam. Glede na to je razumljivo, da so prevedena besedila tudi potencialen vzvod za ideološko manipulacijo, v skladu z interesi različnih skupin ciljne kulture in različnih akterjev, soudeleženi v procesu prevajanja, od samega prevajalca do založnika, naročnika prevoda in drugih. V zgodovini slovenskega prevajanja najdemo številne, pogosto tudi kompleksne primere ideološke izrabe izhodiščnih besedil. Ko jih bomo dovolj raziskali, bomo zakonitosti prevajanja in njegovo kulturnozgodovinsko vlogo v marsičem razumeli v novi luči.

Viri

- DE AMICIS, Edmondo, 1984: *Cuore*. Milano: Mondadori.
 DE AMICIS, Edmondo, 1891: *Srce*. Prevedla Janja Miklavčič. Ljubljana: Janez Giontini.
 DE AMICIS, Edmondo, 21929: *Srce*. Prevedla Janja Miklavčič. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
 DE AMICIS, Edmondo, 1993: *Srce*. Prevedla Mara Kodrič. Ljubljana: Mihelač. [Ljubljana: Mladinska knjiga, 1952.]
 GUARESCHI, Giovannino, 21980 [1948]: *Mondo piccolo – Don Camillo*. Milano: Biblioteca Universale Rizzoli.
 GUARESCHI, Giovannino, 1965: *Don Camillo in Peppone: mali svet*. Prevedel France Sirk. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
 GUARESCHI, Giovannino, 1974: *Don Camillo*. Prevedel France Sirk. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 MACHIAVELLI, Niccolò, 51983: *Il Principe*. Milano: Feltrinelli.
 MACHIAVELLI, Niccolò, 1920: *Vladar*. Prevedel Abditus. Ljubljana: Zvezna tiskarna.
 MACHIAVELLI, Niccolò, 1966: *Vladar*. Prevedel Niko Košir. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 MACHIAVELLI, Niccolò, 1990: *Vladar*. Isti: *Politika in moralna*. Prevedel Niko Košir. Ljubljana: Slovenska matica. 5–95.

Literatura

- BAJC, Gorazd, 2010: Značilnosti fašističnih cenzurnih posegov med obema vojnama. Mateja Režek (ur.): *Cenzurirano: zgodovina cenzure na Slovenskem od 19. stoletja do danes*. Ljubljana: Nova revija. 113–128.
 GODEŠA, Bojan, 2010: Italijanska cenzura v Ljubljanski pokrajini (1941–1943). Mateja Režek (ur.): *Cenzurirano: zgodovina cenzure na Slovenskem od 19. stoletja do danes*. Ljubljana: Nova revija. 129–140.
 HLADNIK, Miran, 1992: Vloga prevoda v slovensko-nemški literarni tekmi. Miran Hladnik, Darinka Počaj - Rus (ur.): *28. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino. 109–119.
 OŽBOT, Martina, 2005: Za domovino ... naprej! De Amicisovo *Srce* in njegovi slovenski prevodi. Tone Smolej (ur.): *Prevajanje baročnih in klasicističnih besedil: 30. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 242–259.

Ideologije v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi

- OŽBOT, Martina, 2006: *Prevajalske strategije in vprašanje koherence v slovenskih prevodih Machiavellijevega Vladarja*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- PRUNČ, Erich, 2007: Interdisciplinarnost in raziskovalna povezanost. Karmen Teržan Kopecky (ur.): *Slovenski prevodi nemških besedil v obdobju avstro-ogrske monarhije – znanstvene refleksije*. Maribor: Filozofska fakulteta. 53–71.
- VENUTI, Lawrence, 1998: *Scandals of Translation*. London, New York: Routledge.